

Teksten van drie overdenkingen die tijdens de estafettedienst voor Kerkasiel in de Bethelkapel in Den Haag op donderdagavond 20 december j.l. door drie voorgangers die bij onze gemeente horen op persoonlijke titel zijn uitgesproken.

Ruth 1 Teun Kruijswijk Jansen

My land is Jou Land

Er was hongersnood in Israël dus alle reden om te vertrekken en het vege lijf te redden. Ruth heeft zich laten kiezen door een jongen uit een vreemd land.

Er was kennelijk geen strategische noodzaak om een jongen uit haar eigen land te trouwen!

Zij was niet bang voor een vreemdeling, en haar ouders legden haar kennelijk niets in de weg.

De mannen in het verhaal sterven:

Moeder Naomi besluit, als de oogst in Israël weer goed is, om terug te gaan.

De schoondochters worden voor een keuze gesteld: meegaan of blijven?

De een blijft, mogelijk een veilige keuze, maar heel begrijpelijk, de ander besluit mee te gaan.

En dan klinken die krachtige woorden: *uw volk is mijn volk, uw God is mijn God.*

Wonderlijk: dat onvoorwaardelijke.

Een goj, een heidense, die niet alleen voor haar schoonmoeder kiest maar ook voor haar volk, en voor haar God.

Vooraf dat laatste: waarom kiezen voor een God die je niet bij de naam mag noemen, die je niet mag zien, die je zou kunnen verwijten, zoals Naomi, dat Hij je dit heeft aangedaan..

Niks daarover. Het is een eigen beslissing om de moeder van haar man niet in de steek te laten.

Ik vermoed dat ze van haar schoonfamilie wel iets heeft gehoord over de beschermende wetgeving in het Israël van de Bijbel dat wezen en weduwen niet in de steek gelaten mogen worden.

Naomi en Ruth worden niet uitgezet: het is een keuze.

En ze worden niet vastgezet bij terugkomst als 'vreemdeling 1' en 'vreemdeling 2', die een procedure in moeten die oneindig kan gaan duren.

Het is flauw om dit zo te zeggen, want het zijn geen vergelijkbare situaties, maar het komt wel boven.

Ze hebben een naam (en geen nummer), waarvan Ruth betekent: vriendin. En de naam die je in de Bijbel hebt ben je, daar ben je toe bestemd.

Zoals Stef Bos zingt: *my hart is jou hart.*

Ruth maakt een beslissing uit bewogenheid. Het is een wonder, of juist geen wonder (!) maar volstrekt logisch dat ze veel later als een van de weinige vrouwen in de stamboom van

Jezus terecht komt. Zij een goj, waar geen vrome woorden van opgetekend staan maar wel de keuze van haar hart, zij zal later de over-over-over grootmoeder van Jezus zijn.

En vergis je niet in de romantiek van 'geen plaats in de herberg, en de warme stal': er wordt al snel verteld van de kindermoord in Bethlehem die alle harmonie verdrijft, en de vlucht van Jozef en Maria naar Egypte, waar ze kennelijk veilig konden leven.

Jezus was dus eerst een vluchtelingenkind.

Wat Ruth en Jezus delen is dat ze zichzelf niet als slachtoffers zagen maar hun situatie en keuze met haar gevolgen onder ogen zagen.

Vanuit de comfortzone namen ze risico's. Ze leven niet vanuit de gegevens van het gegeven verleden, maar zien moedig de toekomst tegemoet.

De Rabbijn Jonathan Sacks zegt: 'Er is een massief verschil tussen leven uit het verleden en leven uit de toekomst. Ik kan het verleden niet veranderen, maar ik kan de toekomst wel veranderen.

Als ik terugkijk zie ik mezelf als een object die door krachten gedirigeerd wordt, die zich ver van mijn controle-mogelijkheid afspelen.

Als ik vooruit kijk, zie ik mezelf als een subject, die kiest op het kompas van morele waarden, die besluit Welk pad ik neem van hier naar waar ik eventueel wil zijn.' *

Het verhaal van Ruth komt ons aangewaaid, net als het verhaal van Jezus dat doet. En zoals de vreemdelingen en vluchtelingen een beroep doen op onze humaniteit, ons aangewaaid komen. In Exodus lees je: Vergeet nooit hoe het voelt om vreemdeling te zijn geweest, zegt God tegen Israël (in Exodus 21:9).

Onze keuze voor het leven, en onze bewogenheid voor wie het leven weinig te kiezen geeft komt ons echter niet aangewaaid.

Ze vraagt om openheid voor wat ons raakt in wie naast ons is. Vergeet nooit hoe het voelt om vreemdeling te zijn geweest, zegt God tegen Israël in Exodus 21:9.

Weg uit onze comfortzone, en van harte durven zeggen:

My land is jou land.

Ruth 2 Aleida de Hoog

We staan aan de rand van een korenveld. In Bethehem. In bijbelse tijden. Wat zien we. Een vrouw in haar eentje. Ze werkt wat ze werken kan. Ze raapt op van wat de maaiers laten liggen. Daar moet ze het van hebben, daar moet ze van leven, samen met haar schoonmoeder.

Wie is zij. Een asielzoekster, een economische vluchteling? Zo kan dat tegenwoordig heten. Zo wordt ze wellicht gezien. Wat weten andere mensen nu helemaal af van een persoonlijke situatie, van wat iemand die in een vreemd land gekomen is, nu werkelijk beweegt. Vreemd is zij. Ze hoort er niet bij. Ze ziet er anders uit, doet anders, spreekt een andere taal. Met zulke mensen wordt niet gemakkelijk gesproken, je spreekt gemakkelijker óver dan mèt hen. In de man-vrouw verhouding komt het helemaal aan de oppervlakte. Wordt zo'n vrouw tot een ding. Een lekker ding. Me too, dat kan zij óók zeggen. Ze negeert de dubbelzinnige opmerkingen, het fluiten en de gebaren. Ze concentreert zich op haar werk. Dat valt op. De heer van de akker informeert naar haar. Hij stelt de belangrijke vraag: wie is zij?

Zij heet Ruth, ze komt niet uit Armenië, maar uit Moab. Ze is een geweldige hulp voor haar oude totaal door verdriet gemankeerde schoonmoeder. Twee weduwen. Een belabberde situatie. Je hebt niets, geen uitkering, geen steun. Als je niet iemand hebt, die naar je omkijkt, heb je eigenlijk geen leven. Zelfs niet in het broodhuis dat Bethlehem heet. Deze man Boaz

maakt ruimte voor haar. Bescherm haar. Zorgt voor haar. Nodigt haar uit mee te eten in de rustpauze. Zij eet uit zijn hand, hij reikt haar persoonlijk het brood aan. Ze hoort erbij. Bij dat oogstvolkje, bij het volk van Israël, bij de God van Israel. Het is een schilderij, deze etende en drinkende mensen op de akker. Ze oogsten met zijn allen. Ze vieren het leven. Er is voor ieder genoeg.

Vanuit die overvloed komt ze thuis. Met een zak graan die ze nauwelijks dragen kan. Haar schoonmoeder fleurt op als zij het verhaal hoort. Hoe is het mogelijk, juist op die akker, van die man. Boaz, het is familie! En het wordt familie. Want we kennen allemaal de afloop.

Het wordt wat tussen die twee, tussen Ruth en Boaz. Het wordt wat in die familie van Naomi. Er komt een kind. Er is toekomst. Het wordt wat in de geschiedenis van Israel. Het wordt wat in de geschiedenis van God met de mensen.

Het is wat, hier vanavond. Het is bijna Kerst. We verplaatsen ons weer naar Bethlehem. Maar we staan niet aan de rand van het korenveld. We zijn geen toeschouwers. We zijn allemaal op het veld. De akker is de wereld. We scharen ons in Bethlehem rond een voerbak. Iedereen in de hele wereld doet dat, thuis met een stalletje bij de haard of in een stampvolle kerk, waar massaal gezongen wordt over dat kind, een afstammeling van Boaz. Van Ruth. Het kind is zwak, kwetsbaar. Maar als zodanig is het sterk. Het bereikt door de kracht van zijn zwakte alle volken. Alle vreemden.

'Gods liefde op aarde neergedaald, ligt in een stal op stro te slapen'. Dat dichtte Ida Gerhardt. Die twee regels heb ik jaren geleden in mijn hoofd geprent. Die woorden geven eenvoudig weer wat Kerst is.

Dat kind op stro is verwant met weduwen, wezen, verdrukten, verschoppelingen. Dat kind is voor hen opgekomen. Wij zijn hier vanavond in zijn naam op het veld. Wij willen in naam van

het Kind samenzijn met alle vreemdelingen. Wij noemen de naam van het Kind. Jezus: God redt. God maakt ruimte. Hij heeft en geeft toekomst. In Bethlehem, in Den Haag, in Doorn, in Armenië.

Komt, laten wij aanbidden, dat Kind, die Koning.

Bij Genesis 12, 1-4; Hebr.11, 8 en Romeinen 8, 31-39,

Dio Soeteman

Wat kunnen we toch verlangen naar een goede wereld. Een wereld waarin, bijvoorbeeld, iedereen mag migreren naar waar hij wil, maar waar niemand *hoeft* te migreren, vanwege oorlog of honger, of wat voor ellende dan ook. Een wereld waarin mensen niet meer leven ten koste van elkaar, of ten koste van de natuur waarvan we leven; waarin we genieten kunnen, zonder te verwoesten. Waarin we gewoon kunnen zijn wie we zijn, met elkaar, voor elkaar, elkaar aanvaardend, van elkaar genietend, wereldwijd. Waarom zou dat niet kunnen?

Want we doen toch ons best, met elkaar om de wereld een beetje beter te maken, dat valt niet te ontkennen. Maar er is iets vreemds aan de hand met al dat 'ons best doen' van ons.

Kijk bijvoorbeeld naar de ontwikkelingen in de medische wereld. Wat kunnen we gelukkig zijn, als een akelige ziekte bestreden kan worden, en dat kan - gelukkig - in steeds meer gevallen. Maar zijn we daardoor onbezorgder geworden over onze gezondheid? Nee, we lijken er steeds méér door geobsedeerd.

Of kijk naar onze behoefte aan veiligheid, in de grote wereld, maar ook in de straten en stegen van de steden en dorpen in de wereld. We geven mateloos veel geld uit om de gevaren buiten de deur te houden, bewaking en bewapening, en wat

zijn we blij als we daarmee de veiligheidscijfers wat op kunnen krikken. Maar we worden bang van onze eigen wapens en veiligheidsmaatregelen.

We maken ons leven op alle mogelijke manieren gerieflijker, maar tegelijk maken we onze wereld steeds kwetsbaarder. We ontwikkelen op allerlei terreinen nieuwe mogelijkheden, maar worden bang dat het ons allemaal gaat overvleugelen. Aan alle succes hangt een keerzijde van falen. En de politiek is daarop geen uitzondering, zeker niet als het gaat om migratie. Je zou er moedeloos van worden.

Wat is dat toch, dat al onze goede pogingen vergezeld lijken te gaan van een onvermijdelijk menselijk falen?

Zijn we te stellig in onze meningen? Zeggen we te gauw: 'zo moet het'? Staan we weinig toe dat onze antwoorden worden bevraagd? Leven we met te veel blinde vlekken?

Of zijn we met zijn allen alleen maar een utopie aan het najagen? Een utopie? Wat is dat eigenlijk, een utopie?

Gedicht Wislawa Szymborska (vert. Gerard Rasch):

UTOPIA

Het eiland waar alles wordt opgehelderd.

Hier kan men op vaste bewijsgrond staan.

Er zijn geen andere wegen dan de toegangsweg.

De struiken buigen door van alle antwoorden.

*Hier groeit de boom van het Juiste Vermoeden
met eeuwig ontwarde takken.*

*De verblindend simpele boom van het Begrijpen
bij de bron die Ah Dus Zo Zit Het heet.*

*Hoe dieper het bos in, des te breder
het Dal der Vanzelfsprekendheden.*

Rijzen er twijfels, dan verjaagt de wind ze.

*De Echo neemt ongeroepen het woord
en verheldert graag de geheimen van de werelden.*

Rechts de grot waar de Betekenis ligt.

Links het meer van de Diepe Overtuiging.

*Van de bodem maakt zich de waarheid los en komt
zachtjes omhoog.*

*Het dal wordt gedomineerd door de Onwankelbare Zekerheid.
Van haar top een vergezicht over het Wezen der Dingen.*

*Ondanks al deze verlokkingen is het eiland onbewoond,
en de vage voetsporen die je op de kusten ziet
wijzen zonder uitzondering in de richting van de zee.*

*Alsof men hiervandaan alleen vertrekt
en onherroepelijk in het diepe onderzinkt.*

In een leven dat niet te doorgronden is.

Waarom gaan alle voetsporen op dat eiland van dat eiland af, richting de zee? Is een utopie een eiland dat onbewoonbaar is?

Lang heb ik gedacht dat dat woord utopie kwam van de combinatie van het griekse woordje eu - dat 'goed' betekent, en woordje topos, dat 'plaats' betekent. Utopie is dan een goede plek. Maar het is veel dubbelzinniger. Er wordt in dat woord ook gespeeld met het woordje ou, dat 'niet' betekent, een *niet bestaande plaats*, een onmogelijke plek, een nergensland. Een land, mooi of lelijk, maar er is gewoon geen plaats voor, en zeker niet voor mensen in dat land. Waarom zouden we ons er dan voor inzetten? Doen we ons best voor iets waar gewoon geen plaats voor is?

Genoeg *gefilosofeerd*. We zijn we hier in een kerkdienst bij elkaar, en het wordt dus tijd om te gaan *theologiseren*. Niet dat het bij 'theologiseren' over andere vragen gaat. Nee, het gaat over dezelfde onmogelijke vragen, maar wel vanuit een ander perspectief. Niet dat 'de oplossing' nu ineens vanuit de theologie zou moeten komen, dat is te vaak gebeurd, maar dan

maken we van de godsdienst weer een utopie. Maar er is wel een eigen, extra perspectief. Kerken hebben zelfs een heel eigen jargon ontwikkeld om het over deze vragen te hebben. Dat onvermijdelijke menselijke falen, dat noemen we in de kerk bijvoorbeeld 'zonde'. Maar in de kerk zoeken we ook altijd naar een vertrouwen dat deze dilemma's overstijgt, en zo'n vertrouwen noemen we dan 'geloof'. En als er dan gevraagd wordt waar we zo'n geloof op zouden kunnen baseren, dan spreken we van 'God'. En als we het erover hebben dat het ons toch nooit zal lukken, dan wordt er vanuit theologisch perspectief gesproken van 'genade', ook al zo'n vreemd woord waarvoor in dat nergensland geen plaats is. Zo leeft de geloofsgemeenschap van verhalen en gedachten die een tegenstem laten horen tegen de moedeloosheid, tegen cynisme, en worden we uitgenodigd tot vertrouwen. En die oproep, die uitnodiging, daar hebben we in de theologie dan ook weer zo'n jargon voor, die roep noemen we 'Woord van God'. De eerste hoofdstukken in de bijbel, die vooraf gaan aan de roeping van Abram waar we over lazen, leggen de grondstructuur van wat geloven en godsdienst zou kunnen zijn al bloot. Dat 'onvermijdelijk menselijk falen', dat is precies het thema van die hoofdstukken. Er is het paradijs... waar mensen vol vertrouwen leven met hun God, als kleine kinderen met hun ouders, als het goed is. Maar wat gaat er dan mis? Is het dat die kinderen nu eenmaal volwassen moeten worden? Maar waarom zouden volwassenen niet in goed vertrouwen met elkaar kunnen omgaan? Er wordt verteld dat er een andere stem gaat meespreken, de stem van een slang, die ons influistert dat we met dat gewone leven niet tot ons recht zouden komen. Die de suggestie wekt dat we niet echt aan onze trekken komen. Dat we méér zouden moeten zijn dan gewoon maar een kwetsbaar mens. We zouden misschien wel moeten zijn... als God... Angst gaat de boventoon voeren. Niet eens zozeer de normale angst voor concrete dreigingen, maar de angst dat we geen recht hebben om te leven, dat we op

drijfzand leven, dat we van alles zouden moeten doen, niet om de wereld beter te maken, maar om ons zelf dat recht te verschaffen om er te zijn. En het vervolg doet heel erg denken aan hoe ik zojuist deze meditatie begon: met al onze pogingen om de dingen goed te doen wordt ook de dreiging steeds groter, van kwaad tot erger gaat het in die eerste hoofdstukken, tot het uitloopt op de catastrofe van de torenbouw van Babel: niemand verstaat nog iemand, de maatschappij valt uit elkaar en blijft zitten met de brokstukken van die toren, onafgemaakte pogingen om de utopie te bereiken... we zijn beland in nergensland.

En dan, dan begint het eigenlijk pas. Dan begint het opnieuw, zou je moeten zeggen, Als we aangekomen zijn in nergensland wordt verteld van een man, Abraham, die een stem hoort die hem oproept om op weg te gaan, en die het vertrouwen in hem wekt dat dat kan, en dat dat wel degelijk ergens anders toe leidt, dan tot dat nergensland, die utopie. Ook al had Abraham er zelf geen idee van waar dat zou zijn, en hoe dat er uit zou zijn. Hij ging, zal de Hebrëebriefschrijver later schrijven, zonder te weten waar hij komen zou.

Wat zullen ze wel niet gezegd hebben, de dorpsgenoten van Abraham, toen hij daar stond, bepakt en bezakt, klaar om te vertrekken?

'Abram, waar ga je naar toe?' 'Dat weet ik niet', zei Abram. 'Maar Abram, waarom ga je dan weg?' 'Ook dat kan ik niet goed uitleggen', zou hij hebben kunnen zeggen, 'maar er is in mij een vertrouwen gewekt dat dat kan, en dat dat beter is dan mee te blijven doen in die wereld die alleen maar bezig is de angsten te bezweren met maatregelen die weer nieuwe angsten oproepen'.

En zo is Abram de vader geworden van alle gelovigen. Wat zijn dat dan 'gelovigen'? Ik zou zeggen: dat zijn mensen die hun

leven en hun activiteiten niet langer op angst willen baseren, maar op vertrouwen.

Ik heb zojuist een paar woorden gelezen van Paulus. Ik heb even gearzeld of ik die wel lezen zou, want ik heb met die woorden - net zoals met meer woorden uit de kerkelijke traditie - niet alleen maar goede ervaringen. 'Ik ben verzekerd dat noch dood noch leven, noch verdrukking of benauwdheid... ons zal kunnen scheiden van...' Ze kunnen heel triomfalistisch klinken, deze woorden. Zo van: wie maakt ons wat! Maar wie dat zo zegt, die wekt bij mij de verdenking op dat hij juist spreekt vanuit angst. Maar Paulus brengt hier, in zijn eigen jargon, zo' n vertrouwen onder woorden, als waar we in de kerk .. en ook ver daarbuiten ... altijd naar op zoek zijn. Een vertrouwen dat blijkbaar ook kan blijven bestaan als er dood komt, vervolging, honger, het zwaard, al die dingen die Paulus noemt. Een vertrouwen dat we van alles kunnen verbeteren, maar dat dat niet hoeft, vooral, om de angst te bezweren. Omdat we in de liefde van God al lang veilig zijn en geborgen. Wat willen we nog meer.

Is dat ook een Utopie? Geen plaats voor zulk vertrouwen? En als je die vraag nou eens vanuit theologisch perspectief bekijken kunt? Over een paar dagen horen we een van de mooiste vervolgh verhalen op dat verhaal van Abram: de geboorte van Jezus. Opmerkelijk genoeg komen die twee woordjes, 'geen plaats', in dat verhaal weer terug, als er gezegd wordt dat er geen plaats, ou topos, het staat er letterlijk, voor hen was in de herberg.

Nee, er is geen plaats voor dat kind. Maar hij komt toch.

